

Moralski meirilutinn í USA:

Jerry Falwell kunnger boðskapin

Rørsln hjá fundamentalistum vaksandi

Í Ameríka, har alt verður gjørt í stórum stíli, er einki óvanligt, at trúarlígar rørsler koma fram, fáa knappliga eldhugaða undirtøku hjá milliónum av fólki, verða fíggjarliga sterkar og byrja at vaksa og leggja pening í ognir sum ein onnur stórfyrirteka. Hetta fyrirbrigdið nevna amerikanarar »big-time religion«, feitt religiön. Men eingin rørsla hevur nakrantíð fingið so framúrskarandi undirtøku hjá tí trúgvandi protestantiska fólkinum í Ameríku, sum tann hjá krossfaranum Jerry Falwell, oddamaðurin fyri Moralska Meirilutanum í USA. Ikki er hann bara andligur pávi hjá milliónum av víðhaldsfólki, men hann tykist eisini hava gott skil fyri politikki, og við Bibliuni í hond greiðir hann teir nógvu og ymisku spurningarnar, ið plága miðal-amerikanarar, sum t.d. víðvikjandi fosturtýning, homoseksualiteti og pornografi, almennum skólum og kristindómsundirvísing, kvinnufrígering og heimspolitikki. At Jerry Falwell og hansara rørsla veruliga hevur ómetaliga stórt vald og ávirkan á nógvum økjum sæst skiliga av tí, at fleiri sjónvarpsrøðir (t.d. tann gitna undirhalds- og familjurøðin »Foam«) eru steðgaðar hjá teimum stóru sjónvarpsfyrirtekunum, tí tær fluttu tilfar, ið Moralski Meirilutinn ikki metti vera hóskandi ella samsvara við moralska meðvitíð hjá almenninginum, tilfar, ið beinleiðis kundi tolkast sum harðrent álöp móti teirra siðbundnu moralsku vírdum.

Verðsligur dómur

Fyri Jerry Falwell er tað at luttaka á pressufundi akkurát líka stórus partur av gerandisdegnum sum at prædika í kirkjuni í Lynchburg í Virginíu. Hann hevur sitt privata jet-flogfar, smíðað í Ísrael, og ferðast í miðal 12.000 kilometrar hvørja viku. Hann er nógv tann munadyggasti amerikanski video-trúboðarin. Á hvørjum sunnudegi tosar hann til 34 mió. fólk í egna programmi sínum, »Jerry Falwell Live«, og eisini kemur hann fram í øðrum landsumfatandi programmi »Old Time Gospel Hour«.

Sjónvarpið er sjálv pumpan í hansara vittfevandi evangeliska kongadømi. Men sum so oftani um so sterkan og fjelbroyttan persónleika, eru meiningarnar um Falwell sera ymiskar. Nógv halda t.d. at alt hóvastaðið rundan um hann hevur sterkan verðsligan dóm. Hann er vinnaður forsetans og øðrum heimsleiðarum, etur døgurða saman við teimum og tosar við teir um politiskar spurningar. Sama dag tosar hann til tann meiniga manninn og kvinnuna um teir andligu spurningarnar við sama stóra myndugleika og sjálvsálitinum, ið eyðkennir hann. Hansara álvarsomu ávaringar um tað moralska forfallið í Ameríku, niðurbrótingina av familjuvirkunum, eru sera hugtakandi fyri almenningin. Í nógvum førum, t.d. tá talan er um kriminalitet og uppløysn av samfelagsligum vírdum er ringt ikki at vera samdur við Falwell. Tann spurningur verður kortini ofta settur fram, um hann er sannasta og djurvasta røddin í allari tí fundamentalistisku rørslni, sum hansara fylgjarar vilja vera við, ella um hann er ein nýmótans Elmer Gantry (persónur úr bók hjá Sinclair Lewis), ein makt-prædikantur við korrumpaðari sál.

Botha úr Suður-Afríku og Falwell

Stovnstett lærdan háskúla

Bert til at kunna halda fram við øllum teimum ymisku uppgávnunum, hann hevur gangandi, tórvast Falwell 100 mió. dollarar um árið. Kirkja hansara, Thomas Road Church í Lynchburg, er hansara virksemismiðdepil, full av sjónvarpstólum, skermum og videóútgærd. Hæðani verða programmin hjá honum send til næstan 400 sjónvarpsstöðir kring landið. 62 telefon-damur taka móti viðmerkingum og peningagávum aftaná hvørt »show«.

Moralski Meirilutinn sigur seg hava 6.5 mió. limir og tað er heilt greitt, at stórus partur av amerikanska almenninginum stuðlar rørslna. Falwell hevur eisini stovnstett lærdan háskúla, Liberty University. Har eru ikki færri enn 6.500 lesandi. Dentur verður lagdur á fundamentalistiska gudfrøði, og 300 prestar, ið verða settir í leiðandi störv innan rørslna, verða útskrivaðir hvørt ár.

Dámar nevaleik

Fyrr í tíðini tóktist Falwell vera sera harðligur í atfinningum sínum móti samfelagnum og øðrvísi hugsandi, men nú, tá ið hann hevur fingið nógv størri vald og ávirkan, er hann meira varin og málburður hansara fittligari. Hann segði einaferð, at øll homoseksuell fóru at brenna í helviti um ævigar tíðir. Nú sigur hann seg hinvægin hava stóran samhuga við homoseksuellum. Tey, ið týndu fostur, nevndi hann stutt og greitt mordarar, men hetta orðið nýtir hann ikki meira. Tað tykist eisini sum kjakið um Falwell er minkað — »neistin er slóknadur hjá teimum liberalu«, sigur hann. Tær fá ferðirnar hann hevur tíð at hyggja at sjónvarpi, dámar honum best at siggja nevaleik og tíðindi. Hann hevur eitt sindur av kunnleika til søgu, heimsspeki og altjóðapolitik. Starvsfólk hansara eru 2.200 í tali. Hann hevur 500.000 kr. í inntøku um árið, hevur eisini ókeypis hús í Lynchburg og jet-flogfar, ið hann nýtir sum sitt egna.

»Agi er neyðugur«

Teir, ið starvast fyri hann, siga, at hann stjórnar sum ein fyrsti — dámar honum ikki onkran, verður hann »lagdur í køl«. Viljin hjá Falwell er tann avgerandi, tá stórar avgerðir skulu takast. Ronald Reagan er dyggur stuðul hjá Falwell og eigur uttan iva størstu æruna av framgongdini hjá Moralska Meirilutanum hesi seinastu árin.

Reagan hevur vitjað universitetið hjá Falwell sasman við varaforsetanum George Bush. Annar týðningarmikil politikari, ið hevur vitjað her, er Edward Kennedy. Á universitetinum eru galdandi sera strangar reglur — mannfólk og konufólk mugu ikki vera saman, alkohol og tubbakk er forboðið eins væl og eisini rock- og country and western-tónleikur. Falwell sigur, at sjálvur dámar honum sera væl country and western-tónleik, »men agi er neyðugur«. Hann stúrir kortini fyri framtíðini, tí peningur má halda fram at koma inn, um universitetið og kirkjan skulu kunna virka — tað kostar 105 mió. dollarar um árið, sama upphæddin, Falwell er vanlukku-tryggjaður fyri. Hann hevur eisini útpeikað sín arvtakara, men eingin fær at vita, hvør ið fær ríkið, fyrr enn Falwell er deyður.

Falwell stúrir ikki minni fyri lagnuni hjá tí fundamentalistisku rørslni, tá ið Reagan forseti ikki longur er førur fyri at verja hana og tosa hennara sak. »Eg veit sanniliga ikki hvat fer at henda, um demokratarnir vinna valið,« sigur Falwell.

Avbyrgdur táttur

Fundamentalisma var eina ferð avbyrgdur táttur í amerikanskum trúarlívi, og langt áðrenn Falwell birtist,

Moralski Meirilutinn mótmælir fosturtýning

..... homoseksualiteti

..... Playboy-sjónvarpinum

fordømdur fundamentalistiskir prædikantar tað illa í »verðini« við tí fyrri eyga, at avbyrgja tey trúgvandi uppfatur meira frá henni. Nú eggja teir harafturimóti í nógvum førum tey trúgvandi til samfelagsligt virksemi. Ein prestur, Keith Gephart úr Kaliforníu, sigur: »Tá eg var ungur hoyrði eg altíð, at kirkjan skuldi halda seg frá politikki. Nú tykist tað næstan vera synd ikki at blanda seg uppi.«